

Skovskolen, Nødebo d.7.maj 2018, følgesedler, v. Steen Nepper Larsen (www.gnosis.au.dk stla@edu.au.dk)

Friluftslivets værdier i samfundsperspektiv – stridende rationaler

”Den frie natur. Vi kan så godt lide at være i den frie natur, fordi den ikke mener noget om os.”

Friedrich Nietzsche: *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister*, 1878

”Erkendelsens utopi ville være at åbne det begrebsløse med begreber uden at gøre det lig med dem.”

Theodor W. Adorno, *Negative Dialektik*, 1966

Foredraget er ladet med en femfløjet logik – hold tungen lige i munden

Et tanketilbud, en ramme, en fundamental spørgen til det fælles anliggende. Der må skelnes mellem:

(1) *friluftslivets ontologi* (væren i verden, *embodied, embedded* – menneskets kropslige situerethed; altid- allerede i gang med den livslange anden fødsel), (2) *epistemologi* (videnskabelige tilgange til friluftslivet; videnskabsteoretiske ’skoler’) og (3) *rationalesammenstød* (sociologisk kortlægning af det, vi gør, og det, der sker... med os) på den ene side & (4) *legitimeringen af* (det, vi vil og vælger at arbejde og kæmpe for (det vi skatter: *værdier*)) og (5) *policy-reguleringen af* friluftslivet (jf. Naturstyrelsen 2012-2015, s.4) på den anden.

At fastholde ikke-identiteterne mellem de fem ’felter’/tilgange & de dertil knyttede livs-, praksis- og tankeformer. Ikke identitet mellem væren og tænkning, det sprogløse og sproget, det unavngivne og navn(givn)e, det ikke-kategoriserede og det kategoriserede, det ikke-akademiske og det akademiske, det apolitiske og det (videns)politiske, det ikke-professionsinteresserede og det professionsladede...

1) Betænk Angelus Silesius (1624-1677): ”Rosen er uden hvorfor; den blomstrer, fordi den blomstrer” (tysk læge, katolsk mystiker) & helt uden at agte på om vi agter den (poetisk udtryk for tavs og ordløs værensfylde). *Autotelisk* (*auto + telos*) – friluftslivets cirkulære og livgivende selvhenvendelse. Friluftsliv er friluftsliv, alt mulig andet er alt muligt andet. Men ontologien (*at* noget er til) får som bekendt sjældent/ aldrig lov til at stå alene/hvile i fred. *Eksotelisk pres*. *Hvordan-, hvorfor- og hvorhenheder* trænger sig på. Underfrankeret med formål, men proppet med mål. Svært at undgå: (a) ’noget for noget’ (økonomisk); (b) kravet om evidens (what works, best practise): ’noget med nogen’; (c) læringsmål(sforskrifter); (d) strategisk selvfordobling, evaluering og dokumentation; (e) trivselsmålinger; (f) what’s in it for me?

2) Et multi- og tværvideenskabeligt ’objekt’, der er mere end et objekt – videnspolitisk strid, mange aktører: Fx sundhedsvidenskab, pædagogik (opdragelse, andre læringsformer), fysiologi, biologi, økologi og neurovidenskab, sociologi (interaktion, anerkendelse), filosofi og idéhistorie (at kortlægge og dekonstruere tvivlsomme dikotomier: menneske/natur, krop/sjæl, fornuft/følelse, ’oprindeligt’ & ’autentisk’/konstrueret etc.), jura og lovgivning, historievidenskab (kildestudier, nationale selvforståelse, sociale bevægelser historie), psykologi, terapi, ledelsestænkning, økonomi, retorik og branding etc.

Og andenordensagttaget/-konciperet: positivisme, kildestudier, kritisk rationalisme, kritisk teori, hermeneutik, fænomenologi, strukturalisme, socialkonstruktivism, begrebshistorie, ’vibrant matter’ etc.

3-4-5) Se neden for... De mikses og æltes ’godt’ sammen...

Når vi i fællesskab drager på tur i det fri, sker det altid, fordi *nogen* (fx turlederen, friluftslivslektoren) vil *noget* (fx sejle i kajak, slå lejr, nyde naturens åbne tiltale...) med *nogen* (fx en gruppe elever, friluftslivsstuderende, unge fra stenbroen...). Der er således tale et pædagogisk og værdiladet projekt. Vi får ikke bare lov til at være i naturen uden grund. Samtidig virker det paradoksalt nok, som om alt turfriluftsliv gør naturen til en 'gratis støttepædagog'. Det, man bør gøre, 'argumenterer' naturen for, for gider du ikke slå lejr eller at lave mad, så kommer du til at fryse eller at gå sulten i soveposen.

Værdier er noget, vi begrundes vores handlinger og vurderinger med, og vi har en tendens til at tillægge værdier en betydning af noget, vi går ind for og bedømmer som godt og efterstræbelsesværdigt. Værdier er således positiverende projektfænomener og kulturelle smagskriterier.

De *rationaler og værdier*, der knyttes til turfriluftslivet, må kortlægges og diskuteres i fællesskab (l'articulation de nous): sundhed, enkelthed, (social)pædagogik, læring, træning og praksis, ansvar, konsekvens, feedback, stilhed, dybde, oplysning, viden, social synkronisation og koordination, fællesskab, team-spirit, afhængighed, selvrealisering, bæredygtighed, økologisk helhedstænkning, kropslig kunnen, kondition, *embodiment and embeddedness*, **inkarnation og ekstension**, en udvidet kropslig og social syntese, sikkerhed, civilisationskritik, 'oprindelig' uforudsigelighed, alternativitet, nærvær og fravær, stedets ånd, nationalisme, værensfylde, styrkeforholdstransformation, planlægning og anticipation, stolthed, præstation, potentialerealiserende (at blive alt, hvad man kan blive; et begær efter selvrealisering), materialekundskab og udstyrsniveau, en teoriladet og teorigenerende praksis - og (uudgrundelige) naturoplevelse(r) i første person éntal.

En række dilemmaer og konflikter - men også mulige valg - mellem de forskellige rationaler og værdier kan optegnes i et filosofisk, idéhistorisk, sociologisk og pædagogisk perspektiv. Bl.a. må det drøftes, hvad en professionel 'friluftser' mon mente, dengang han til en undervisningssession sagde: "Rigtigt friluftsliv – det har jeg kun mulighed for at dyrke, når jeg holder fri; ikke når jeg er på arbejde."

rationale, af lat. *rationalis* (*ratio*), der kan betyde både fornuft, årsag, grund og grundlag. Begrebet rationale er ganske udbredt, men det bruges ikke éntydigt, hverken inden for filosofien, sociologien eller i hverdagssproget. Inden for filosofi og videnskabsteori angiver et rationale det saglige grundlag for forklaringen af nogets eksistens og en sammenfatning af de principper og metoder, der anvendes i videnskabelige undersøgelser. Inden for det sociologiske felt kan der tales om stridende rationaler, fx inden for arbejdslivet. Et rationale er at profitere på andres arbejde og at kunne konkurrere med andre virksomheder, et andet at arbejde giver løn til de ansatte. Et tredje rationale drejer sig om at forfine sin indsigt og kunnen, mens man arbejder, et fjerde om at danne fælles sociale bånd (at indgå i en arbejdsdeling, at blive anerkendt etc.). Når disse rationaler brydes, taler der ofte om rationalesammenstød. I hverdagssproget og i medieverdenen bruges begreber som rationaler, perspektiver, iagttagelsesmåder, tanke- og handlingsformer i stigende omfang i flæng.
Eng.: rationale

SNL i SNL og Inge Kryger Pedersen (red.): *Sociologisk leksikon*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag 2013 (2011): 533.

Med det helgarderende og meget brede rationalebegreb i baghovedet er det værd at bemærke og studse over, at friluftslivet i disse år tilsyneladende både skal bidrage til at højne befolkningens sundhed, styrke det socialpædagogiske arbejde, sikre at byboerne får mere viden om livet i naturen og skænke 'friluftseren' dybe oplevelser af kropslig, eksistentiel, fællesskabsstiftende og 'kosmisk' karakter. Kan alt det(te) mon lade sig gøre på én gang og på én tur i det fri?

Skåret ind til benet kan der bivånes både forventninger, krav og argumenter, der bundes i: (1) biopolitik (livspolitik), (2) sundhedsøkonomi, (3) bæredygtighed, (4) krav om viden og indsigt, (5) politik (statslige og kommunale interesser), (6) opdragelse, (7) sociale regler og (8) eksistentielt-æstetisk-kosmiske drømme om helhed, decentreringskunst, fylde og selvvirkeliggørende selvforømmelse på spil.

Der er helt sikkert flere *rationaler* end disse otte, der gør sig gældende i friluftslivet. Hvilke andre kan I få øje på? Ændrer *rationalerne* sig hele tiden, eller er de forholdsvis stabile? Så de anderledes ud i det (friluftsliv)liv, som 'frilufterne' dyrkede og advokerede for i 1995-2000-2005-2010-2015... herhjemme og i udlandet? En opgave: at kortlægge brud, (anmassende) trends og historiske (u)samtidigheder.

Opgave/udfordring: at ventilere og røntgengennemlyse, hvilke *rationaler* der gør sig gældende i friluftslivet i samtiden. Hvilke *rationaler* er de mest dominerende? Hvilke af dem konflikter mest med hinanden? Er der én central konfliktakse (ét rationalesammenstød) eller flere? Hvilke *rationaler* ønsker samfundet, kommunen og 'brugerne', at friluftslivet skal honorere? Hvilke *rationaler* ønsker du selv skal styre, retlede og understøtte friluftslivet?

Mellem mægtiggørelsen af mennesket og afmægtigheden – det kolossale menneske i den kolossale omverden – fra udleverethed til den store uberegnelige natur og antropocentrisme (råstofudnyttelse og romantik) til væstkritik og selvbegrænsning i den (post)antropocæne epoke

”I mødet og samspillet med deres omgivelser erfarer mennesker på den ene side ikke alene disse som overgribende og uoverskuelige, men også som i voldsom og ukontrollerbar forandring, at det kan true den menneskelige eksistens. På den anden side virker den menneskelige aktivitet ind på sine omgivelser som en voldsom dynamisk kraft, der omkalfatrer disse. Således synes menneske og natur bundet nært sammen i denne tvetydige gensidighed, der udgør et tilblevet skæbnefællesskab, som det synes umuligt for nogen af parterne at forlade, når først det er blevet etableret.”

”I det lange løb åbner det antropocæne ikke en afgrund mellem menneske og natur, sådan som det forudsættes af videnskabsteorien, men også i moderne videnskab og politik mere generelt; ligesom det heller ikke munder ud i modernistisk tabs- og splittelseserfaring, hvori mennesket står alene konfronteret med en fra mennesket adskilt natur og dens ubønhørlige lovmæssigheder. I stedet viser det antropocæne sig at munde ud i en påmindelse om, at menneskelig aktivitet udspringer af, forholder sig til, indgår i, en også afgørende forandrer et større, ikke nødvendigvis samtidigt landskab.”

CBS-filosoffen Sverre Raffnsøe: ”Det ’kolossale’ menneske – Den humane vending i det antropocæne landskab” i Raffnsøe m.fl.: *Den humane vending*, 2015: 61 & 74-75 (anm. i *Information* af SNL, d.27.1.2016)

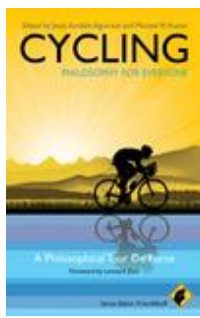
I ”Mennesket på kanten mellem natur og samfund – Den humane vending i et antropologisk perspektiv skriver Kirsten Hastrup, at det felt, antropologer studerer, må ”ses som et resultat af det, man nu taler om som *world-ing*, eller *world-making*, som en proces, hvormed mennesker skaber og tilegner sig den omgivende verden” (2015: 126). Tænk også på ’the material turn’, spekulativ realisme, *OOO* etc.

Ihukommende bagsideleden i *Information* d.11.1.2016: ”Naturen har tabt i Danmark”, der angiver, at op mod 66 % af Danmarks areal er landbrugsjord, må vi sande, at friluftslivet ’sker’ i en verden, der ikke gør kloget i at glemme: etik, ansvar, valg og politiske visioner og en vilje til ”god anderledeshed” (jf. Thomas Ziehe). Som en flerfold af uforudsigelige begivenheder er friluftslivet stadigvæk et ubeskrevet blad.

Dertil kommer den fundamentale ret til at sige nej eller at foretrække ikke at ville deltage (se SNL: ”Når man ikke vil villes noget med” i *Årsskrift 2018*, udg. Af Lilleskolernes Sammenslutning. Nødvendig *Fin-ger-spitzgefühl* som professionel ’friluftser’, forvalter og forsker. Ikke at blive uværdig til det, der sker ...

SNL-referencer

- ”At blive tiltalt af noget større” (anm. af Bjørn Tordsson: *Å svare på naturens åbne tiltale*, Vefall 2002) i tidsskriftet *Danske friluftsliv* nr.61, marts 2005.
- ”Et filosofisk blik på landskabet”, i tidsskriftet *Landskab*, efteråret 2009.
- Dobbeltanmeldelse af de to ph.d.-afhandlinger af Andkjær (2008) og Fisker (2008) i tidsskriftet *Danske friluftsliv*, efteråret 2009.
- ”Becoming a Cyclist: Phenomenological Reflections on Cycling” in *Cycling Philosophy for Everyone: A Philosophical Tour de Force*, ed. by [Fritz Allhoff](#), [Jesús Ilundáin-Agurruza](#), [Michael W. Austin](#) & [Lennard Zinn](#), Wiley-Blackwell 2010.

- ”rationale” i SNL og Inge Kryger Pedersen (red.): *Sociologisk leksikon*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag 2013 (2011): 533.
- ”værdier” i Lars Jakob Muschinsky m.fl. (red.): *Ny pædagogisk opslagsbog*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag 2014: 493-497.
- ”Blind Spots in John Hattie’s Evidence Credo”, in *Journal of Academic Perspectives* No. 1 2015
- <http://www.journalofacademicperspectives.com/back-issues/volume-2015/volume-2015-no-1/>
- ”Evidens – 19 kritiske aforismer”, i *Social Kritik* nr.143 2015.
- ”Skal friluftslivet kunne legitimere sig selv på kommando? - ... kritiske tanker fra sidelinjen”, tidsskriftet *Danske friluftsliv*, januar 2016.
- ”Naturen som argument og som landskab”, ”Filosofiske betragtninger over naturbegrebet og dansk friluftsliv” & ”Vesterlandets skiftende syn på naturen igennem 2500 år – friluftslivets dilemmaer og spændingsfelter frem til i dag. Filosofiske, æstetiske og etiske betragtninger” (div. foredrag for masterstuderende på Friluftslivuddannelsen & idrætsstuderende på Institut for Idræt), Kbh. 2000-2017.
- ”Hvilke konsekvenser har målstyringen...?” i *Tæller vi det der tæller*, red.af Andersen & Tanggaard, KLIM 2016.
- ”Know Thy Impact...” i J. Bjerre (m.fl., red.): *Hattie på dansk. Evidenstænkningen ...* Hans Reitzels Forlag 2017.

Andre referencer

Marius Gudmand-Høyer, Sverre Raffnsøe og Morten Raffnsøe Møller (red.): *Den humane vending. En antologi*, Aarhus 2015.

Miljøministeriet. Naturstyrelsen: *Friluftslivets samfundsværdi. Oplevelser og aktiviteter i naturen er vigtige goder*, Kbh. nov. 2012.

Miljøministeriet. Naturstyrelsen: *Friluftslivets idékatalog. 125 forslag fra ni netværk*, Kbh. maj 2014.

Miljøministeriet. Naturstyrelsen: *Redegørelse om Danmarks friluftspolitik*, Kbh. april 2015.

* * * * *

”Jo større ordene er, desto større er risikoen for, at det falske sniger sig ind i dem.” Ernst **Bloch**, tysk filosof, 1885-1977

”Vi ved jo ikke, hvad vi vil komme til at vide, så ville vi jo allerede vide det.” Karl **Popper**, østrigsk-engelsk filosof, 1902-1996

”Det er ikke Massen af, hvad et Menneske ved eller har lært, der bestemmer hans Dannelse, men den indre Bearbejdelse og Tilegnelse til en ejendommelige Livsfylde og selvstændig Dom”. Claudius **Wilkins**: ’Dannelse’ i *Salmonsens Leksikon*, 1916